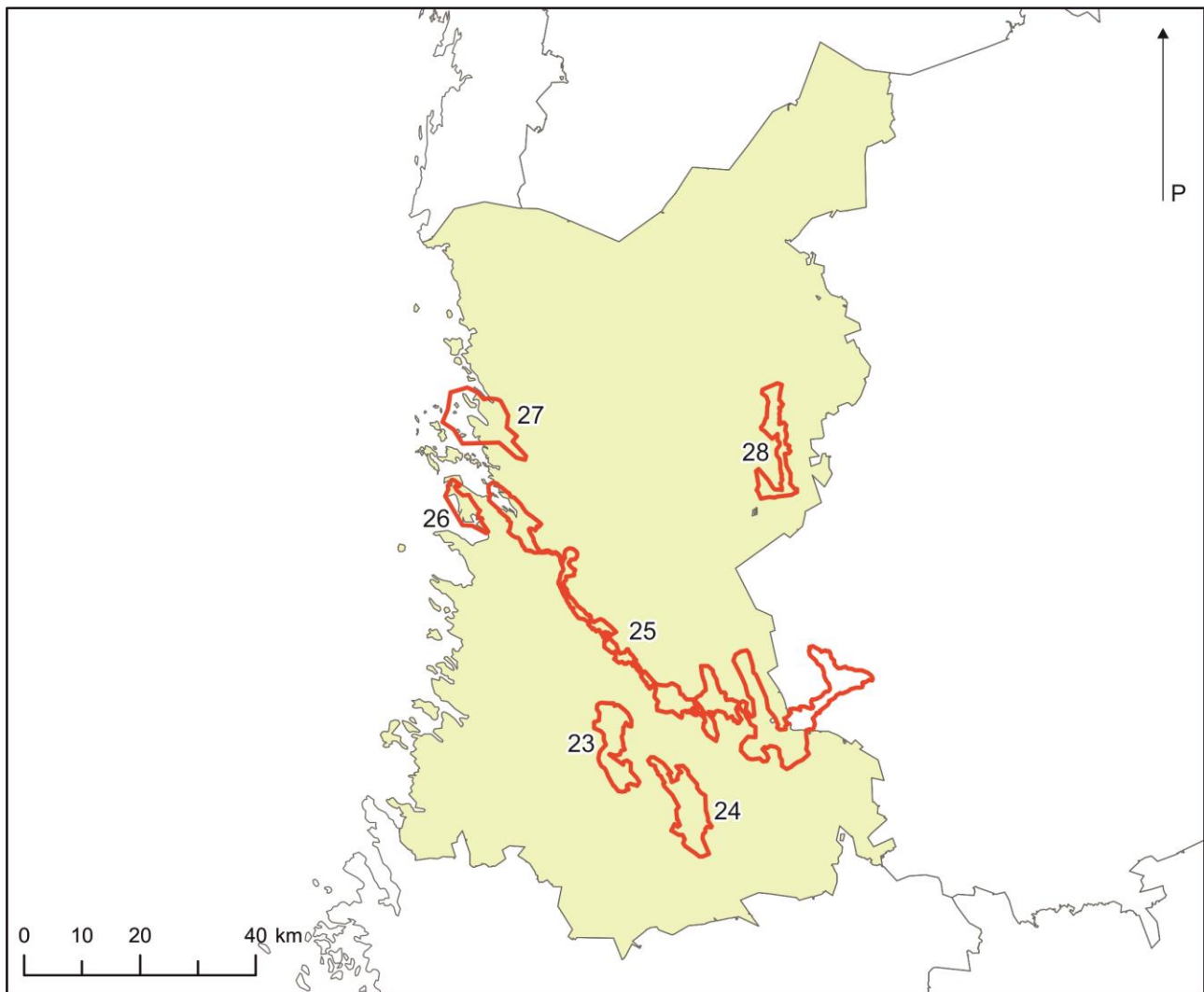

SATAKUNTA

Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet (MAPIO-työryhmän ehdotus) © SYKE
Maakunnat – Lähde: Maanmittauslaitos

- 23. Euran ja Kiukaisten kulttuurimaisemat
- 24. Köyliönjärven kulttuurimaisema
- 25. Kokemäenjokilaakson kulttuurimaisemat
- 26. Yyterin rantamaisemat
- 27. Ahlaisten kulttuurimaisema
- 28. Vihteljärven reitin ja Riihonlahden kulttuurimaisemat

Kuva: Jenny Alatalo

23. Euran ja Kiukaisten kulttuurimaisemat

Euran ja Kiukaisten kulttuurimaisemat ovat edustavia ja hyvin säilyneitä Ala-Satakunnan viljelyseudun elinkeinomaisemia, joille tasankomaiset viljelyalueet ja asutusnauhat ovat tunnusomaisia. Alue on maakunnallisesti arvokas maisema-alue, jota esitetään inventointien perusteella valtakunnallisesti arvokkaaksi.

Maakunta	Satakunta
Kunta	Eura
Maisemamaakunta	Lounaismaa
Maisemaseutu	Ala-Satakunnan viljelyseutu
Pinta-ala	6 177 ha, josta kosteikkoja ja avointa suota: 9 ha maatalousalueita: 4 121 ha metsiä sekä avoimia kankaita ja kalliomaita: 1 420 ha rakennettuja alueita: 611 ha vesialueita: 16 ha

Luonnonpiirteet

Euran ja Kiukaisten historiallisesti monikerroksiset kulttuurimaisemat ovat syntyneet Eurajoen ja Köyliönjoen varteen laajojen hienorakeisten maalajikerrostumien päälle. Alueen kallioperä on pääosin hiekkakiveä, tosin alueen pohjoisosasta löytyy myös oliviinidiabaasia ja lounaiskulmasta kapea alue rapakivigraniittia. Jokivarsien laajat viljelyaukeat sijaitsivat osin liejunsekaisilla savikoilla. Kaanaanmaan kylän ja Kiukaisten keskustajaman ympärillä maaperä on hienoa hietaa ja hiesua. Maisema-alueita täplittävät ja reunustavat moreenipäällysteiset saarekkeet ja selänteet, jotka ovat ohjanneet asutuksen sijoittumista. Alueen koillisreunaa sivuaa Varsinais-Suomen Oripäästä alkava, koko Satakuntaa halkova harjukso.

Alueen läpi virtaa Säskylän Pyhäjärvestä alkunsa saava Eurajoki, joka juoksee mutkitellen Selkämeren Eurajoensalmeen. Köyliönjärvestä lähtevä Köyliönjoki laskee Eurajokeen Kiukaisten keskustan pohjoispuolella. Eurajoen valuma-alueella on vain varsin vähän järviä, ja maisema-alueelle näistä osuu vain suorantainen Laihianjärvi Kiukaisten pohjoispuolella. Maisema-alueen peltoja halkovat monet pienet purot ja ojat. Euran ja Kiukaisten kulttuurimaisemat ovat intensiivisesti viljeltyä aluetta, jota luonnehtivat lähinnä lehtipuukaistaleiden reunustamat peltonäkymät ja voimakkaasti kulttuurivaikutteinen kasvillisuus. Viljelysten ympärillä kumpuilevilla moreeniselänteillä kasvaa männiköitä.

Kulttuuripiirteet

Euran esihistoria on koko Suomen mittakaavassa poikkeuksellisen rikas. Maisema-alueelta tunnetaan muinaisjäännöksiä kaikilta esihistorian ajanjaksoilta. Laajat kivikautiset asuinpaikat ovat syntyneet vanhojen vesireittien varrelle Eurajokea nykyisin ympäröiville peltomaille. Rautakaudella Euran seutu on ollut yksi Ala-Satakunnan ja koko eteläisen Suomen huomattavimmista keskuksista, jota halkovat vesireitit ovat olleet tärkeitä kulkureittejä rannikolta sisämaahan. Eurassa vainajat on haudattu jo rautakaudella polttamatta ja runsaiden hauta-antimien kera. Niinpä jokivarren vanhojen kyläkenttien tuntumasta on tehty arvokkaita hautalöytöjä. Alueen tunnetuimpia yksittäisiä muinaisjäännöskohteita ovat Euran Pappilanmäen, Luistarin ja Kärjäjämen kalmistot.

Keskiajan lopulla Euran ja Kiukaisten alueella on ollut runsaat kymmenen kylää. Peltoviljelyn alkaessa alueen pellot ovat sijainneet aivan Eurajoen tuntumassa pieninä sarkoina, mutta isonjaon aikaan peltoala on ollut jo selvästi laajempi. Nykyisen laajuutensa pellot ovat saavuttaneet 1900-luvun alussa. Kylien niittyalat ovat perinteisesti sijainneet peltoalojen ja metsän välissä. Valtaosa alueen vanhoista niityistä on kuitenkin otettu muuhun käyttöön. Alueella on kaksi paikallisesti arvokasta perinnebiotooppia.

Alueen nykyinen asutus on keskittynyt joen varteen, selänteiden reuna-alueille ja maisema-alueen keskellä oleville kumpareille. Euran ja Kiukaisten kulttuurimaiseman monipuolinen rakennuskanta ulottuu kartanoista ratsutiloihin ja julkisiin rakennuksiin. Monet alueen kylistä ovat säilyneet ehyinä kokonaisuuksina, joissa on useita hyvin hoidettuja vanhoja pihapiirejä. Myös nykyaikainen maatalousmaisema asutuksineen on maise- mallisesti edustavaa.

Maisema-alueen eteläreunassa sijaitseva, vuonna 1898 rakennettu Euran pitkäkirkko muodostaa ympäristöineen ehjän kokonaisuuden, joka koostuu vanhasta hautausmaasta, makasiinista, 1800-luvun kaksiholvisesta kirkkosillasta, Lukkalan kylään johtavasta tiestä, vanhasta kansakoulusta sekä nuorisoseurantalosta. Kirkolta avautuvaan maisemaan liittyvässä Sorkkisten kylässä on jäljellä paljon perinteistä rakennuskantaa, jonka rinnalle on noussut pienteollisuutta. Euran kirkonkylän lähialueet ovat pääasiassa taajamamaisia.

Maisema-alueen pohjoisosissa, Kiukaisten kirkonkylän ja Eurakosken pohjoispuolella avautuu laaja, loivasti kumpuileva viljelylaakso, jossa on säilynyt vanhaa asutusta esimerkiksi Kiukaistenkylän, Köylöpolven, Laihian ja Harolan kylissä. Sijoittumiseltaan ja rakenteeltaan perinteistä maatalousasutusta edustavat Köyliönjoen kilaakson ympäryskylät ovat sijoittuneet nauhamaisesti ja tiiviisti Köyliönjoen laakeaa viljelysmaisemaa kiertävän maantien varrelle. Kylien rakennuskannassa kuvastuvat karjatalouden merkityksen nousu 1800-luvun lopulla, maatalouden viljelysmenetelmien myöhempi kehittyminen sekä rautatien tuoma kehitys. Peltoalojen reunustama Kiukaisten kirkko on rakennettu vuonna 1761 ja täydennetty nykyiseen muotoonsa vuonna 1846.

Kartanokulttuuria alueella edustaa Vaaniin rakennuskannaltaan monipuolinen kartanokokonaisuus. Kartanon päärakennus on perimätiedon mukaan 1700-luvun alusta, ja nykyisen asunsa se on saanut vuonna 1872. Vaaniin työväen asuinrakennus on rakennettu 1800-luvun lopulla ja eläinsuojat 1800–1900-lukujen vaihteessa. Kartanoalueen reunalla sijaitsee empiretyylinen ”lystihuone”, joka on liittynyt 1810-luvulla perustettuun

puistoalueeseen. Kartanon puisto on sittemmin hävinnyt, ja maantie erottaa jokivarressa sijaitsevan rakennusryhmän kartanon talouskeskuksesta. Vaaniin mamsellimyllyä ympäröivää viljelyaukeaa on muuttanut myös lähiympäristön tehokas maatalousrakentaminen.

Euran teollista historiaa edustava Kauttuan vuonna 1689 perustettu ruukkialue jää maisema-alueen eteläpuolelle. Maisema-alueen eteläosien kulttuurimaisemassa on kuitenkin Euran taajaman reunalle sijoittunutta uudempaa pienteollisuutta halleineen. Maisema-aluetta halkoo Kiukaisten kirkonkylän kohdalla Kokemäki–Rauma-rata, joka oli 1950-luvulle saakka Suomen ainoa kunnallinen rata. Rata on edelleen aktiivisessa rahti-liikennekäytössä. Eurakosken vuonna 1897 rakennettu rautatieasema Kiukaisten keskustassa tuhoutui tulipalossa keväällä 2014.

Maisemakuva

Euran ja Kiukaisten jokivarsisavikolle syntyneet hyvin hoidetut peltotasangot muodostavat yhden Satakunnan laajimmista viljelymaisemakokonaisuuksista. Maisema-alueen runkona on viljelylaakso, joka ryhmittyy etelässä Eurajoen ympärille ja muuttuu Kiukaisten kirkonkylän pohjoispuolella hieman rikkonaisemmaksi pohjois-eteläsuuntaiseksi laaksoksi. Eurajoki ja Köyliönjoki virtaavat alueen halki peltojen keskellä. Maisema-aluetta rajaa lännessä korkeampi ja idässä matalampi metsäinen selänne.

Alueen maatalousrakennuskanta on hyvin hoidettua ja paikoin vanhaa. Asutus sijaitsee perinteisillä paikoillaan jokivarsilla, selänteiden reuna-alueilla ja moreenikumpareilla. Euran keskustan tuntumassa uudisrakentaminen ja teollisuus ovat laajentuneet vanhalle viljelyalueelle. Maisema-alueen poikki kulkee voimalinjoja. Jokien varsille juurtunut puusto katkaisee monin paikoin viljelylaakson yli avautuvat näkymät. Euran kirkko ympäristöineen maisema-alueen eteläreunalla muodostaa arvokkaan yksittäisen maisemakokonaisuuden.

Kiukaisten kirkon pohjoispuolella on avointa ja laakeaa peltomaisemaa. Alueen kylät ovat sijoittuneet edustavasti saarekkeille ja harjanteille maiseman saumakohtaan. Kiukaistenjokilaakson ympäryskylissä näkyvät maatalouden kehitysvaiheet 1800-luvun lopulta tähän päivään. Vanhinta historiallista kerrostumaa alueella edustavat lukuisat esihistorialliset muinaisjäännökset, jotka osoittavat alueen olleen muinoin Ala-Satakunnan keskusaluetta.

Arviointi

Euran ja Kiukaisten kulttuurimaisemat muodostavat hyvin säilyneen maaseutumaisemakokonaisuuden, joka kuvastaa edustavasti Ala-Satakunnan viljelyseudun tyyppipiirteitä. Alueen tasankomaisilla viljelyalueilla ja nauhamaisessa asutuksessa on säilynyt paljon kulttuurihistoriallisesti arvokkaita elementtejä. Maisemarakenteeltaan ehyen alueen rakennusperintö edustaa vaurasta satakuntalaista rakennuskantaa. Alueella on huomattavan rikas arkeologinen kulttuuriperintö.

Muinaisjäännösrekisteriin merkityt kohteet: 10 kohdetta

Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY: Euran kirkkoympäristö; Köyliönjokilaakson ympäryskylät

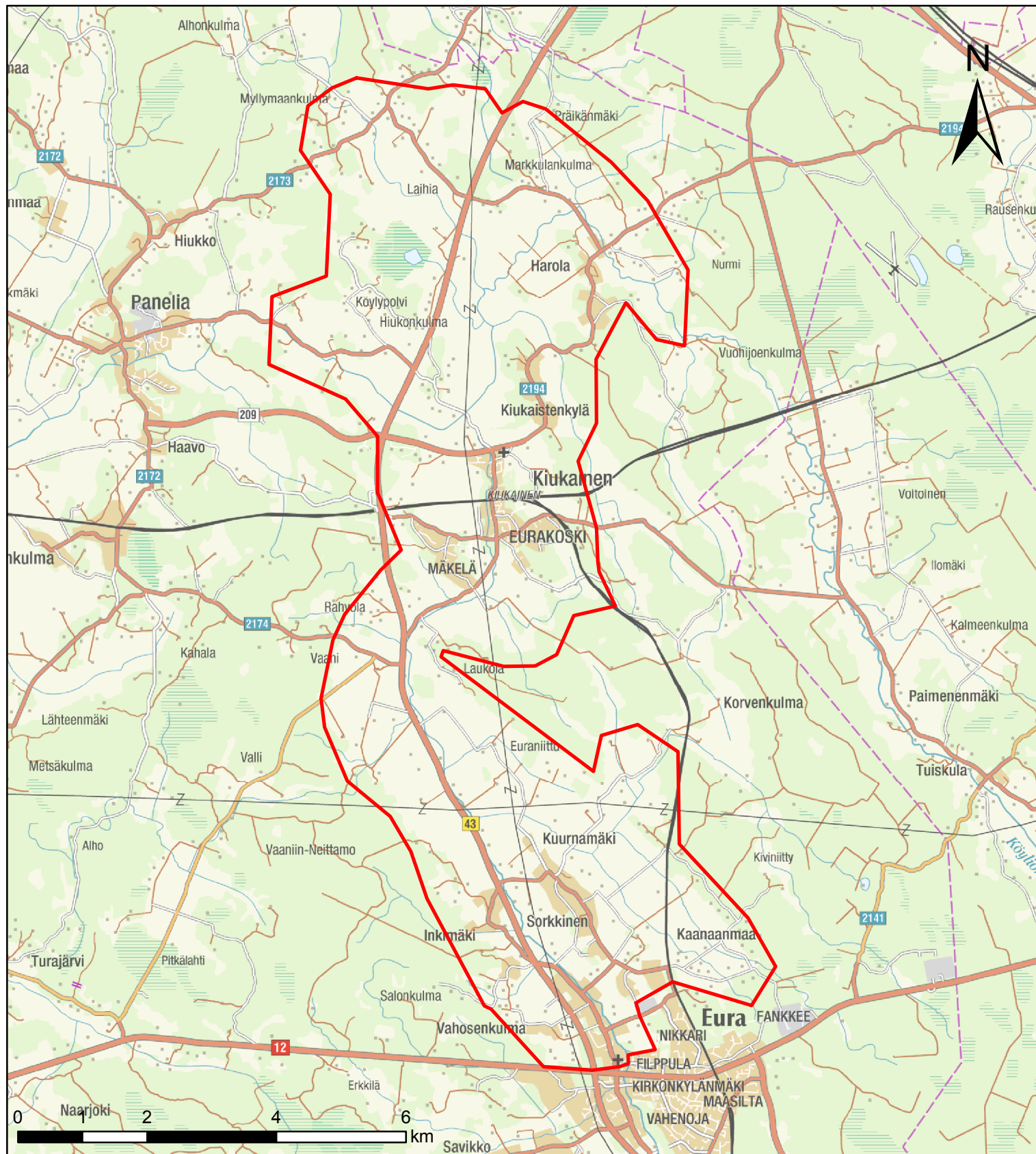
Arvokkaat perinnebiotoopit: Köylypolven niitty; Anttilan niitty

Tiedot haettu 26.5.2015

Euran ja Kiukaisten kulttuurimaisemat

Kunta: Eura

Maakunta: Satakunta

 Valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden rajausehdotus 2015

Kuva: Tapio Heikkilä

24. Köyliönjärven kulttuurimaisema

Köyliönjärven kulttuurimaisema on edustava alasatakuntalainen maisemakokonaisuus, jossa luontoarvot yhdistyvät pitkäikäisen kartano- ja viljelykulttuurin kerrostumiin. Alue on valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Köyliönjärven kulttuurimaisema, 1995), jonka rajaus pysyy ennallaan.

Maakunta	Satakunta
Kunta	Säkylä
Maisemamaakunta	Lounaismaa
Maisemaseutu	Ala-Satakunnan viljelyseutu
Pinta-ala	7 309 ha, josta kosteikkoja ja avointa suota: 33 ha maatalousalueita: 4 164 ha metsiä sekä avoimia kankaita ja kalliomaita: 1 226 ha rakennettuja alueita: 658 ha vesialueita: 1 229 ha

Luonnonpiirteet

Köyliönjärven kulttuurimaisema on muodostunut Köyliönjärven ympärille ja Köyliönjoen yläjuoksulle kasaantuneille hieta- ja savikkotasangoille. Maisema-alueen kallioperä jakautuu etelä-pohjoissuunnassa kahden osakokonaisuuteen. Alueen läntinen puoli on hiekkakiveä, itäinen puoli koostuu puolestaan kiillegneisistä ja -liuskeesta pohjoisessa sekä granodioriitista, tonaliitista ja kvartsidioriitista etelässä. Köyliönjärven halki kulkee etelä-pohjoissuunnassa harjumuodostuma, joka kytkeytyy maisema-alueen kaakkoiskulmassa Säkylänharjun harjuksoon. Muodostuman ympärillä on etenkin Köyliönjärven pohjois- ja länsipuolella laajoja hietamaita. Köyliönjärven kulttuurimaisemia reunustavat idässä ja lännessä tuoreen kankaan peittämät, paikoin soiset moreenialueet.

Köyliönjärvi on vajoama-allas, jonka rantaviiva on ehyt ja selvärajainen. Vuosisataiset maanviljely ja karjanhoito ovat muokanneet Köyliönjärven rannat alaviksi viljelymaiksi ja niityiksi. Järven keskeltä nousevat hiekkapohjaiset Köyliönsaari (Kirkkosaari) ja Kaukosaari antavat järvimaisemalle omaleimaisen ilmeen. Kiukaisten ja Panelian kautta Eurajokeen laskeva Köyliönjoki saa alkunsa Köyliönjärven luoteisosasta. Köyliönjärven kaakkoisrannalla Kankaanpään kylässä on suuri patoamalla synnytetty lähdelampi, Kuninkaanlähde. Lampi on saanut nimensä Ruotsin kuninkaan, Kustaa III:n vierailtua paikalla vuonna 1775.

Intensiivisen maatalouden ympäröimän Köyliönjärven rannat ovat rehevöityneet vähitellen. Etenkin järven pohjoispäässä sekä Kirkkosaaren rannoilla on linnustollisesti arvokkaita ruovikkoalueita. Maisema-alueella esiintyy noin 15 uhanalaista eliö- ja kasvilajia.

Kulttuuripiirteet

Köyliönjärven kulttuurimaiseman vanhimmat esihistorialliset muinaisjäännökset, kampakeraamiselle ajalle ajoittuvat kivikautiset asuinpaikat, sijaitsevat Köyliönjoen varressa. Rautakauteen ajoittuvia ruumis- ja polttokalmistoja tunnetaan puolestaan Köyliönsaaresta ja Köyliönjärven rannoilta. Köyliönsaari tunnetaan Köyliön paikallisidentiteettiä ja suomalaista keskiajan myytistöä olennaisesti rakentaneesta Lallin legendasta. Kansanperinteen mukaan Köyliönsaaren Vanhakartanon talonpoikainen isäntä Lalli surmasi Piispa Henrikin vuonna 1156 Köyliönjärven jäällä. Tämän jälkeen saari kartanoineen päättyi Turun piispanistuimen omistukseen. Kuningas Kustaa Vaasan aikana kartano siirtyi kruunun omistukseen ja siitä muodostettiin kuninkaan-kartano.

Vanhakartanon nykyinen päärakennus on ilmeisesti vuodelta 1817, samoin kuin tilan toinenkin asuinrakennus. Asuinrakennusten välissä on 1500-luvun tienoilta peräisin oleva holvattu, Lallin kellariksi kutsuttu kivi-nen kellari. Kaksikerroksinen, punamullattu ”Alapytinki” lienee rakennettu 1700-luvun lopulla palvelusväen asuinrakennukseksi. Kartanon hedelmäpuutarha juontaa juurensa 1600-luvulta, ja kartanon lehtevä jalopuupuisto on saanut nykyisen muotonsa 1800-luvulla. Köyliönsaaren Vanhakartanon tuntumassa on Köyliön vuonna 1752 rakennettu kirkko.

Kirkkoluodon lähellä sijaitseva Kaukosaari on vanha laidunsaari. Saaren laidunnus on päätynyt, mutta sen merkit ovat vielä toistaiseksi havaittavissa. Kaukosaaren pohjoispuolella sijaitsee pieni Kirkkoluoto, joka liittyy kiinteästi Pyhän Henrikin kulttiin. Saarella on jäännöksiä mahdollisesti jo 1300-luvulla rakennetusta muistokappelista sekä vuonna 1956 pystytetty, kristinuskon Suomeen tulosta kertova muistomerkki. Kirkkokari on yksi harvoista katolisen kirkon pohjoismaisista pyhiinvaelluspaikoista. Suomen katolinen kirkko järjestää sinne vuosittain Turusta alkavan pyhiinvaelluksen.

Köyliönjärveä ympäröivä asutus on ryhmittynyt lounaissuomalaiselle maaseudulle tunnusomaiseen tapaan ryhmäkylämäisiksi keskittymiksi ja haja-asutusnauhoiksi peltoalojen tuntumaan. Alueen maisemassa näkyy vanhojen maatilojen ohella sodanjälkeisiä asutustiloja. Avoimilla pelloilla sijaitsevat siirtolaistilat ovat usein tuuhean pensas- tai kuusiaidan ympäröimiä. Köyliönjärven itärannalla sijaitseva Kepolan kartano ja lounaisrannalla sijaitseva Puolimatkan kartano ovat kulttuurihistoriallisesti arvokkaita kartanokokonaisuuksia.

Köyliön keskustaajamasta Kepolasta johtaa Köyliönsaaren Vanhakartanoon noin kahden kilometrin pituinen komea koivukuja, joka jäsentää Köyliönjärven avaraa kulttuurimaisemaa. Maisemaa elävöittävät myös Köyliöntieltä Kepolan ja Räpin tiloille johtavien teiden varsille istutetut koivukujat. Köyliönsaarta halkova vanha kyläraitti jatkuu järven itärannalle, jossa se kulkee rantaviljelyksiä seuraillen kohti järven etelä- ja pohjoiskärkiä. Köyliönjärven itäpuolella kulkee Pyhän Henrikin tie, joka on Köyliön ja Nousiaisten välillä oleva pyhiinvaellusreitti. Köyliön kohdalla reitti noudattaa vanhaa Huovintietä, jonka arvellaan olevan peräisin 800-luvulta.

Maisema-alueella on 14 kylää, joiden historian voi jäljittää ainakin 1560-luvulle. Monessa kylässä on säilynyt arvokasta rakennusperintöä. Esimerkiksi Yttilän kylässä on edustavaa talonpoikaista rakennuskantaa ja Köyliönjoen varressa sijaitseva Tuiskula on säilyttänyt perinteisen rakenteensa. Alueen teollinen rakennusperintö liittyy vanhoihin myllyihin ja sahoihin. Köyliönjärven ympäristössä on jonkin verran maakunnallisesti ja paikallisesti arvokkaita perinnebiotooppeja, tyypillisimmin ketoja ja hakamaita.

Maisema-alueella harjoitetaan edelleen aktiivisesti maataloutta. Alueen maaperä ja ilmasto-olot ovat luoneet otolliset puitteet erikoisviljelylle. Köyliönjärven ympäristössä on myös paljon puutarhaviljelmiä. Maatalouden liittyvää uudisrakentamista ja pienteollisuutta on etenkin järven eteläpuolella Säkylän peltoaukealla. Alueella on myös uutta taajama-asutusta sekä Köyliönjärven rannoille sijoittunutta loma-asutusta.

Maisemakuva

Köyliönjärven kulttuurimaiseman peruselementti on matalarantainen Köyliönjärvi, jota reunustavat laajat, alavat viljelykset, viljelyksiin rajoittuva nauhamainen asutus sekä metsävyöhykkeet. Aluetta halkoo harjujakso, joka nousee Köyliönjärvestä Köyliönsaarena ja Kaukosaarena, ja jatkuu maisema-alueen kaakkoiskulmassa Säkylänharjuna. Köyliönsaarella sijaitsevat maiseman kulttuuriset kiintopisteet, Köyliön Vanhakartano ja kirkko.

Köyliönjärven kulttuurimaisema yhtyy etelässä laajana viljelyaukeana Säkylän alaviin peltomaisemiin. Köyliönjärven maiseman vaikuttavuus perustuu avariin rauhallisiin näkymiin, hyvin hoidettuihin vanhoihin maatiloihin ja vaihtelevaan rakennuskantaan. Lisäarvoa alueen maisemille tuo piispa Henrikin ja talonpoika Lalliin liittyvä tarusto.

Perinteistä maisemarakennetta rikkovat Köyliönjärven rantojen paikoin melko runsaat loma-asunnot sekä Yttilän ja Köyliön kirkonkylän ympäristöjen uudisrakennukset. Säkylän laajalle peltoaukealle on rakennettu suuria broilerikasvattamoita ja Köyliön puolelle kookas vihannespakkaamo. Näiden rakennusten maisemallinen vaikutus on kuitenkin pieni laaja-alaisessa kulttuurimaisemassa.

Arviointi

Köyliönjärven kulttuurimaisema on edustava alasatakuntalainen maisemakokonaisuus. Maiseman arvotekijöitä ovat esihistorialliselta ajalta asti periytyvä kyläasutus, pitkään jatkunut maanviljely, merkittävä kartanokulttuuri sekä Lallin legendaan liittyvä kulttuurikerrostuma. Köyliönjärven saaret ovat arvokkaita ja omaleimaisia maisemakohteita, joilla on huomattavia luonto- ja kulttuuriarvoja. Köyliönjärvi ympäröivine viljelysalueineen on nimetty yhdeksi Suomen 27 kansallismaisemasta.

Muinaisjäännösrekisteriin merkityt kohteet: 19 kohdetta

Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY: Köyliönsaaren Vanhakartanon ja kirkon historiallinen maisema; Huovintie

Arvokkaat perinnebiotoopit: Kirkkosaaren pohjoiskärki; Uittamon niitty; Kaukosaari; Köyliönjärven luusua; Yttilän Otan kedot; Kankaanpään kylän kedot; Tupalan laitumet; Tuiskulan myllyketo; Järvenpään niitty; Ehtamon keto; Palosen hakamaa; Karosen koivuhaka; Salon laitumet; Lauttarannan Rosenlewin laitumet.

YSA Yksityismaiden suojelualueet: Kirkkosaaren ja Kaukosaaren luonnonsuojelualue; Köyliönjärven luonnonsuojelualue; Lähderinteen luonnonsuojelualue

LVO Lintuvesiensuojeluohjelma: Köyliönjärvi (pohjois- ja keskiosat)

IBA Kansainvälisesti arvokkaat lintualueet: Köyliönjärvi–Pyhäjärvi

FI Natura 2000 -verkostoon kuuluvat alueet: Köyliönjärvi

Tiedot haettu 26.5.2015

Köyliönjärven kulttuurimaisema

Kunta: Säskylä

Maakunta: Satakunta

 Valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden rajausehdotus 2015

Kuva: Tapio Heikkilä

25. Kokemäenjokilaakson kulttuurimaisemat

Kokemäenjokilaakso on edustava maisemallinen kokonaisuus, jossa Satakunnan ja läntisen Pirkanmaan asutus-, elinkeino- ja maankäyttöhistoriat yhdistyvät maankohoamisen hallitsemaan luonnonhistoriaan. Kokemäenjokilaakson itäosat muodostavat valtakunnallisesti arvokkaan maisema-alueen (Kokemäenjokilaakso, 1995), jota laajennetaan inventointien perusteella Kokemäenjokilaakson käsittäväksi maisemakokonaisuudeksi.

Maakunta	Satakunta, Pirkanmaa
Kunta	Harjavalta, Huittinen, Kokemäki, Nakkila, Pori, Sastamala, Ulvila
Maisemamaakunta	Lounaismaa
Maisemaseutu	Ala-Satakunnan viljelyseutu; Satakunnan rannikkoseutu
Pinta-ala	30 577 ha, josta kosteikkoja ja avointa suota: 2 814 ha maatalousalueita: 14 472 ha metsiä sekä avoimia kankaita ja kalliomaita: 7 617 ha rakennettuja alueita: 2 579 ha vesialueita: 3 096 ha

Luonnonpiirteet

Kokemäenjokilaakson kulttuurimaisemat ulottuvat Pirkanmaan Sastamalasta Porin edustalle merenrannikon luodoille. Kokonaisuudessaan 121 kilometriä pitkän joen ympärille rajautuvaan maisema-alueeseen kuuluvat Kokemäenjokilaakson lisäksi Kokemäenjokeen laskevan Sastamalan Luhdanojan ja Kikkälänjoen varren viljelysmaisemat sekä Kokemäen Kouvatsanjokivarsi ja Puurijärven kosteikkoalue.

Kokemäenjokilaakson itäosien kallioperä koostuu pääasiassa kiillegneissistä ja dioriiteista. Harjavallan Merstolan alueella jokilaakson kallioperä muuttuu hiekkakiveksi, jonka reunaa jokilaakso seurailee Ulvilan Suosmerelle asti. Joen suistoalueen kallioperä on suurimmaksi osaksi hiekkakiveä, kiillegneissistä, kiilleliusketta ja mustaliuskevälakerroksia. Maisema-alueen maaperässä vuorottelevat lajittuneet ja lajittumattomat maa-ainekset. Jokilaaksoa hallitsevat hienolajitteiset maalajit, joiden peittämille aloille alueen laajat peltoalat on raivattu. Harjavallan itäpuolella viljelymaiden hallitseva maalaji on savi. Porin ja Kokemäen välillä pellot on raivattu matalan ja katkonaisen harjumuodostuman ympärille levinneille hiesu- ja hiekkamaille. Maisema-alueen moreeni- ja kalliomaat sijaitsevat pääasiassa savikkoalueita reunustavilla selänteillä. Kokemäenjoen suistoalueen maaperä koostuu hienojakoisista ja liejuisista maalajeista.

Maisema-alueen merkittävin vesistö on Kokemäenjoki, jonka ympärille koko alue jäsentyy. Kokemäenjoki on geomorfologisesti suhteellisen nuori, leveydeltään vaihteleva joki, jonka uoman keskellä on muutamien paikoin pieniä saaria. Joki muodosti ensimmäisen laajan suistonsa Huittisten peltoaukealle noin 6 000 vuotta sitten. Toinen suisto muodostui Kokemäen ja Harjavallan väliselle peltoaukealle noin 4 500 vuotta sitten ja kolmas suisto Nakkilan Lammaistenkosken alapuolelle noin 4 000 vuotta sitten. Jokivarressa näkyy kuivuneita uomia, jotka kertovat suistokehityksen ja maankohoamisen historiasta. Kokemäenjoen nykyinen delta-alue alkaa Porin keskustasta Kirjurinluodolta ja jatkuu noin kymmenen kilometriä merelle päin. Leveimmillään Kokemäenjoki on Harjavallan voimalaitoksen padon itäpuolella.

Kokemäenjoen ympäristö on erittäin intensiivisesti viljeltyä maatalousaluetta. Vielä 1960-luvulla joen rannoilla oli paikoin 50–100 metriä leveä rantaniittyvyöhyke, mutta nykyisin maisemallisesti arvokkaita kapeita rantaniittykaistaleita on jäljellä enää muutama. Maatalousalueiden lisäksi Kokemäenjokea reunustavat muutamien tiheästi asutut taajamat sekä teollisuusalueet. Kokemäenjoessa on neljä voimalaa, jotka sijaitsevat Harjavallassa, Kokemäen Kolsissa, Äetsässä ja Tyrvällä. Voimalakäytöstä ja säännöstelystä huolimatta Kokemäenjoessa on säilynyt myös arvokkaita luonnontilaisia koskiosuuksia. Esimerkiksi Sastamalan Kilpikoski on leveä, lähes luonnontilainen koski, joka on erittäin uhanalaisen toutaimen ruokailu- ja lisääntymisaluetta. Kokemäenjoen ohella maisema-alueen vesistöihin kuuluvat mataloitunut Puurijärvi sekä Kokemäenjoen alkupiste, Sastamalan Liekovesi. Pirkanmaan puolella Kokemäenjokeen laskee useita pieniä jokia, joista suurin on Kiikan itäpuolella virtaava Kikkälänjoki. Satakunnan puolella jokeen yhtyvät muun muassa Sammunjoki, Loimijoki, Ala-Kouvatsanjoki, Sonnilanjoki ja Harjunpäänjoki.

Kokemäenjokilaakson luonto on lajistoltaan monipuolinen. Alueen tasankomaista maisemaa rytmittävät jokivarren metsiköt sekä joen reunoilta nousevat kallioidet saarekkeet, harjut ja selänteet. Peltomaiden ympärillä on laajempia havu- ja sekametsäalueita. Joen suistoalueelle on muodostunut monia kosteikko- ja rantabiotooppeja, jotka vaihtelevat avoveden tai uposkasvillisuusyhdyskunnista järeisiin tervaleppälehtoihin. Arvokasta lehtokasvillisuutta on myös Nakkilan Pirilänkosken tuntumassa Lammaistenlahden jyrkkään rantatörmään syntyneessä rantalehdossa. Maisema-alueen kosteikoista huomattavin on linnustollisesti arvokas Puurijärven ja Isosuon luonnontilainen suo- ja kosteikkokokonaisuus. Kokemäenjoen suisto on Suomen edustavin suistomuodostuma.

Kulttuuripiirteet

Ensimmäiset asukkaat saapuivat Kokemäenjokilaaksoon kivikaudella, kampakeraamisen kulttuurin ajalla. Maisema-alueelta tunnetaan useita muinaiselle jokisuulle sijoittuneita kivikautisia asuinpaikkoja, jotka osoittavat esimerkiksi nykyisen Harjavallan alueen olleen kulttuurisesti huomattavaa seutua. Pronssikaudella karjanhoito ja kaskiviljely alkoivat vakiintua jokilaakson asukkaiden elinkeinoiksi pyyntielinkeinojen rinnalle. Pronssikaudelta on säilynyt runsaasti suuria hautaröykkiöitä ja hiidenkiukaita. Yhtäjaksoista asutusta jokilaaksossa on ollut nuoremmalta roomalaiselta kaudelta lähtien, ja rautakauden lopulla alueelle oli muodostunut jo muutamien talojen kyliä. Vanhan kyläasutuksen yhteydessä sijaitsevat rautakautiset muinaisjäännökset, esimerkiksi alueelle tyypilliset röykkiökalmistot, kertovat jokilaakson pitkästä asutusjatkumosta.

Jokilaakson kauppapaikat ja kaupungit ovat syntyneet joen kulloisillekin suualueille ja menettäneet taloudellisen ja liikenteellisen asemansa rantaviivan siirtyessä länteen. Varhaiskeskiajalla Satakunnan kaupan keskus

oli nykyisen Kokemäen taajaman tuntumassa sijainnut Teljä, josta kauppapaikka siirtyi keskiajalla ensin Liikistöön ja myöhemmin Ulvilaan. Maankohoamisen edetessä jokisuun satamapaikka siirtyi vuonna 1558 perustetun Porin kaupungin edustalle. Teljän oletetulla paikalla sijaitsee nykyisin Pyhän Henrikin saarna-huoneeksi nimetty vanha hirsiaitta, jonka ympärille on rakennettu vuonna 1857 uusgoottilainen kappeli. Liikistön alueelle ja vanhalle kirkonpaikalle on puolestaan pystytetty risti. Ulvilan keskiaikaisen kaupungin autoitunut paikka sijaitsee Ulvilan kirkon ja pappilan välisillä pelloilla.

Kokemäenjokilaakson varhaisin pysyvä asutus on keskittynyt joen varrelle. Nykyinen merenranta ja Pohjois-Satakunnan metsäseutu on asutettu pääsääntöisesti vasta uudella ajalla. Historiallisen ajan kylät ovat muodostaneet tyypillisesti nauhamaisia kokonaisuuksia vesiväylien tai teiden varsille. Vanhat kyläpaikat ovat edelleen asuttuja ja nauhamainen kylärakenne on havaittavissa monin paikoin jokilaakson asutusmaisemassa. Kenties edustavin esimerkki vanhasta nauhakyläasutuksesta ja sitä ympäröivästä maatalousmaisemasta on Lammaistenlahden kulttuurimaisema Harjavallan ja Nakkilan rajalla. Joissakin jokilaakson kylissä on jäljellä myös vanhojen ryhmäkyläpiirteitä. Esimerkiksi Suosmeren kylä Ulvilassa on edustava sarkajaon ajalta periytyvä ryhmäkyläkokonaisuus. Maaseutuasutuksen yhteydessä on säilynyt useita arvokkaita perinnebiotooppeja, jotka vaihtelevat kuivista ja kivikkoisista kedoista ja hakamaista rantaniittyihin ja reheviin laidunalueisiin. Fleiviikin niitty Kokemäenjoen suistossa on Etelä-Suomen laajin jokisuistoniitty.

Maisema-alueen historiallisesta varakkuudesta kertovat lukuosat kartanot ja rustholliit. Näitä ovat esimerkiksi Vuolteenkartano ja Kokemäenkartano Kokemäellä, Anolan ja Villilän kartanot Nakkilassa, Sunniemen kartano Ulvilassa sekä Yyterin kartano Porissa. Huittisissa rakennetun kulttuuriympäristön arvokohteita ovat muun muassa Sammu ja Nanhian maatilakokonaisuudet, kuten Takkulan kartanomiljöö sekä Sepän, Hurun ja Norrin tilat. Kokemäenjoen rannalla sijaitseva Ruotsilan kartanoalue Kiikassa on olennainen osa Kokemäenjoen yläjuoksun kulttuurimaisemaa. Hyytin vanha talonpoikainen ratsutila Kokemäellä ja Nakkilan Hormiston pienijakoinen torppari- ja mäkitupa-alue kuvastavat hyvin vanhan maatalousyhteiskunnan eriytyneitä asuinoloja ja toimeentulon erilaisia lähtökohtia.

Kokemäenjoen varressa on useita edustavia teollisuuskohteita. 1900-luvun alussa rakennetut Tyrvään ja Äetsän punatiiliset voimalaitokset, vuonna 1939 valmistunut Harjavallan suurvoimalaitos Pirilänkoskessa sekä Kolsin voimalaitos vuodelta 1945 ovat teollisuushistoriallisesti arvokkaita kokonaisuuksia. J. W. Suomisen nahkatehtaan ja Koskilinnan alue Nakkilassa on vastaavasti erinomainen esimerkki 1800- ja 1900-lukujen vaihteen teollisuusympäristöstä teollisuuslaitoksineen ja johtajiston asuinrakennuksineen. Porissa Kokemäenjoen luodoille on muodostunut edustavia puistoalueita, monimuotoista huvila-asutusta ja siirtolapuutarha-alue, joiden avulla on pyritty vähentämään teollisuuskaupungin sosiaalisia ongelmia 1800-luvun lopulta 1950-luvun puoliväliin. Luodot ovat osa vuonna 2002 perustettua Porin kansallista kaupunkipuistoa.

Maaseutu- ja teollisuusmaisemien lisäksi Kokemäenjoenlaaksossa on arvokkaita kirkkoympäristöjä sekä tuoreemmasta kulttuurihistoriasta kertovia kohteita. Kuvanveistäjä Emil Cedercreutzin vuonna 1914 rakennettu taiteilijakoti Harjula esimerkiksi kuvastaa 1900-luvun alun kansallisromanttista ateljeearkkitehtuuria. Harjula toimii nykyisin näyttävänä museokeskuksena. Vuonna 1925 valmistunut Satalinnan parantola Harjavallassa edustaa puolestaan korkeatasoista parantola-arkkitehtuuria. Maisema-alueen monipuolisesta historiasta muistuttaa myös Ulvilassa sijaitseva Ravanin leirialue, joka oli entisen Suomen sotaväen kasarmi- ja leirintäalue 1880-luvulla.

Kokemäenjoki on ollut historiallisesti merkittävä liikenneväylä, jonka suualueille on muodostunut tärkeitä kauppapaikkoja. Näihin kauppapaikkoihin on johtanut monia huomattavia maaliikenneväyliä. Koko Pohjanlahden kiertävänä postitienä tunnettu Pohjanlahden Rantatie on kulkenut Kokemäenjokilaaksossa Nakkilan ja Porin välillä. Toinen huomattava keskiaikaisperäinen maantie, Huovintie, on kulkenut Turusta Loimaan, Virttaanojan ja Köyliönjärven kautta Kokemäelle ja edelleen Lammaisten kautta Ulvilaan. Teiden vanhoja linjauksia on edelleen jäljellä maisemassa. Maisema-aluetta halkovat myös Tampere–Pori-rata sekä Peipohjassa lounaaseen haarautuva Rauman rata. Peipohjan rautatieasema-alue asuin- ja talousrakennuksineen on säilynyt yhtenäisenä ja arvokkaana rakennettuna kulttuuriympäristönä.

Kokemäenjokilaaksolla on olennainen osa suomalaisen aluesuunnittelun historiassa. Alvar Aallon vuonna 1942 valmistunut Kokemäenjoenlaakson aluesuunnitelma oli ensimmäinen Suomessa laadittu seutusuunnitelma. Suunnitelmaa ei toteutettu sellaisenaan, mutta se on osaltaan vaikuttanut laakson toiminnalliseen jäsentymiseen.

Maisemakuva

Kokemäenjoen kulttuurimaisemat tarjoavat kattavan poikkileikkauksen koko Satakunnan luonnon- ja kulttuurihistoriasta. Jokilaakson lukuisat muinaisjäännökset edustavat varhaisinta kulttuurikerrosta, jonka päälle on muodostunut ajan kuluessa uusia, edelleen näkyviä kerroksia. Etenkin vanhat kauppapaikat ja -keskukset kirkkoineen ja historiallisine maisemineen kertovat alueen varhaisesta toiminnallisuudesta ja huomattavasta historiallisesta asemasta. Maisema-alueella on useita perinteisen rakenteensa säilyttäneitä maatalouskyliä, vanhoja pelto-, laidun- ja niittyaloja sekä yksittäisiä rakennusperinnöltään arvokkaita maatilakohteita.

Kokemäenjokilaaksosta on luettavissa pitkä maankäytön kehityshistoria. Jokilaakson maisemissa yhdistyvät maankohoaminen ja rannan siirtyminen, peltotalouden kehittyminen, 1800- ja 1900-lukujen teollistuminen, 1900-luvun moderni alueidenkäyttö sekä maaseutuelinkeinojen ja -tekniikoiden muutokset 1900- ja 2000-luvuilla. Myös Satakunnan kartanokulttuuri keskittyy paljolti Kokemäenjokilaaksoon. Kartanoiden ja kanta-tilojen ketju alkaa Huittisista ja päättyy Poriin. Monet jokirantojen laajat peltoalueet ovat olleet yhtäjaksoisessa viljelyssä satoja vuosia. Kokemäenjokilaaksossa on säilynyt monipuolisesti vanhoja perinnebiotooppeja, vaikka niittyvyöhyke peltojen ja joen välissä on monin paikoin kadonnut.

Maiseman peruselementtejä ovat avarat ja polveilevat savitasangot sekä niitä pitkin avautuvat paikoin lakeusmaiset näkymät. Siellä täällä maisemaa elävöittävät jyrkähköt kalliot tai metsän peittämät mäet. Maiseman moni-ilmeisyys perustuu laajoihin viljelyksiin, niiden takaa hämmöittäviin taajamiin tai teollisuusympäristöihin sekä viljelyalojen keskellä vaihtelevasti mutkittelevaan jokiuomaan. Alueella on lukuisia arvokkaita luontokohteita, kuten Puurijärven ja Isosuo kansallispuisto sekä Kokemäenjoen suistoalue luotoineen.

Arviointi

Kokemäenjokilaakson kulttuurimaisemat kuvastavat satakuntalaista ja länsipirkanmaalaista maaseutumaisemaa, jossa asutus- ja elinkeinohistoria yhdistyvät maankohoamisrannikon luonnonhistoriaan. Alueen tärkeimpiä maisemallisia elementtejä ovat jokilaakson laajat peltoaukeat, mutkitteleva ja luonteeltaan vaihteleva jokiuoma, kulttuuriympäristön arvokohteet sekä kasvillisuudeltaan monipuoliset kosteikkoalueet. Maisema-alue muodostaa poikkeuksellisen laajan ja arvokkaan maisemakokonaisuuden, jota voi pitää koko satakuntalaisen maatalousmaiseman selkärankana.

Muinaisjäännösrekisteriin merkityt kohteet: 119 kohdetta

Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY: Raijalan kylä; Kauvatsan kirkonseutu; Pyhän Henrikin saarnahuone ja sen historiallinen maisema; Kokemäenkartanon historiallinen maisema, Emil Cedercreutzin Harjula ja Maahengen temppeli; Lammaistenlahden kulttuurimaisema; Satalinnan parantola; Anolan kartano; Ulvilan kirkko ja ympäristö; Suosmeren kylä; Kokemäenjoen luodot; Pihlavan saha ja asuinalueet / Halssi; Kokemäenjoen voimalaitokset (Tyrvään voimalaitos; Äetsän voimalaitos)

Kansalliset kaupunkipuistot: Porin kansallinen kaupunkipuisto

Luonnonsuojelulain mukaiset maisema-alueet (maisemanhoitoalueet):

Arvokkaat perinnebiotoopit: Kuukkisten keto; Säpilän tienvarsikedot; Potin kalliokedot; Hurun kalliokedot; Pispän kallioketo; Pälpäälän kalliokedot; Orjapaaden kallio; Ylisen lammaslaitumet; Pappilanjärvi; Isokartanon laitumet; Fleviikin niitty; Penttilän laitumet; Mäkelän niitty; Kiimajärven keto; Horkon hakasaarekkeet; Ala-Pietilän haka; Kimpan niitty; Setälän niitty; Vammala: Pukin niitty; Hiidenvainion niitty; LUMO-ohjelmassa olevia perinnebiotooppilohkoja

KPU Kansallispuistot: Puurijärven ja Isosuo kansallispuisto

YSA Yksityismaiden suojelualueet: Liikistönsaaren luonnonsuojelualue; Halssin lehdon luonnonsuojelualue; Vuorionsaaren luonnonsuojelualue; Tukkiluodon luonnonsuojelualue; Kokemäensaaren luonnonsuojelualue; Harjusuo keidas-
suo (luonnonsuojelualue); Ruskilankosken luonnonsuojelualue; Löyhän katajalehto (luonnonsuojelualue); Pirilänkosken luonnonsuojelualue; Pirilänkosken Rintalan luonnonsuojelualue; Pirilänkoski, Santarinne; Pirilänkoski, Viljanen; Pirilänkoski, Käpylä; Pirilänkoski, Leikko; Pirilänkosken luonnonsuojelualue; Kokemäenjoensuisto, Välsanta; Kokemäenjoensuisto, Pikkupalsta; Kokemäenjoen suisto, Lyttilä; Kokemäenjoensuisto, Mikola; Kokemäenjoensuisto, Sannala; Kokemäenjoensuisto, Väkevänokka; Kokemäenjoensuisto, Mannila; Kokemäenjoensuisto, Viljamaa & Mäkipää; Kokemäenjoensuisto, Heleranta II & Santala; Kokemäenjoensuisto, Einola; Kokemäenjoensuisto, Länsikallio; Kokemäenjoensuisto, Kivimäki; Pirilänkoski, Tähtinen; Kokemäenjoen suisto, Sarparanta; Kokemäenjoen suisto, Leppäviiki; Kokemäenjoensuisto, Lehtola; Kokemäenjoensuisto, Niemelä II; Kokemäenjoensuisto, Kiviranta; Kokemäenjoensuisto, Yhteiset vesialueet; Kokemäenjoensuisto, Keskimaa; Kokemäenjoensuisto, Däärnoora; Kokemäenjoensuisto, Rantapalsta; Kokemäenjoensuisto, Myllymäki; Kokemäenjoensuisto, Ainola; Kokemäenjoensuisto, Metsälä; Kokemäenjoen suisto, Jokimaa; Kokemäenjoen suisto, Holma; Kokemäenjoen suisto, Alasaari; Kokemäenjoen suisto, Viikilä ja Mattila; Koke-

mäenjoensuisto, Vesiriutta; Kokemäenjoen suisto, Ranta-Mattila; Kokemäenjoen suisto, Kahala & Eteläranta; Kokemäenjoensuisto, Rantamäki; Kokemäenjoensuisto, Rantakuusisto; Kokemäenjoen suisto, Launasten Laidun; Kokemäenjoen suisto, yhteiset vesialueet; Kokemäenjoensuisto; Seivalan metsä

ERA. Erityisesti suojeltavien lajien esiintymispaikkojen rauhoituspäätökset: Ripovuoren kalliosinisiipi

LHO Lehtojensuojeluohjelma: Kivinin–Tukkiluodon lehdot; Pirilänkosken–Paratiisin lehtoalue; Köysikosken lehtoalue

LVO Lintuvesiensuojeluohjelma: Kokemäenjoen suisto

KOS Koskiensuojelulla suojellut vesistöt: Kilpikoski, Kutalanvuolle, Hiedanvuolle

Ramsar-alueet:

IBA Kansainvälisesti arvokkaat lintualueet: Porin lintuvedet ja rannikko; Puurijärvi–Isosuo ja ympäristön kosteikot

KAO Arvokkaat kallioalueet: Karausvuori

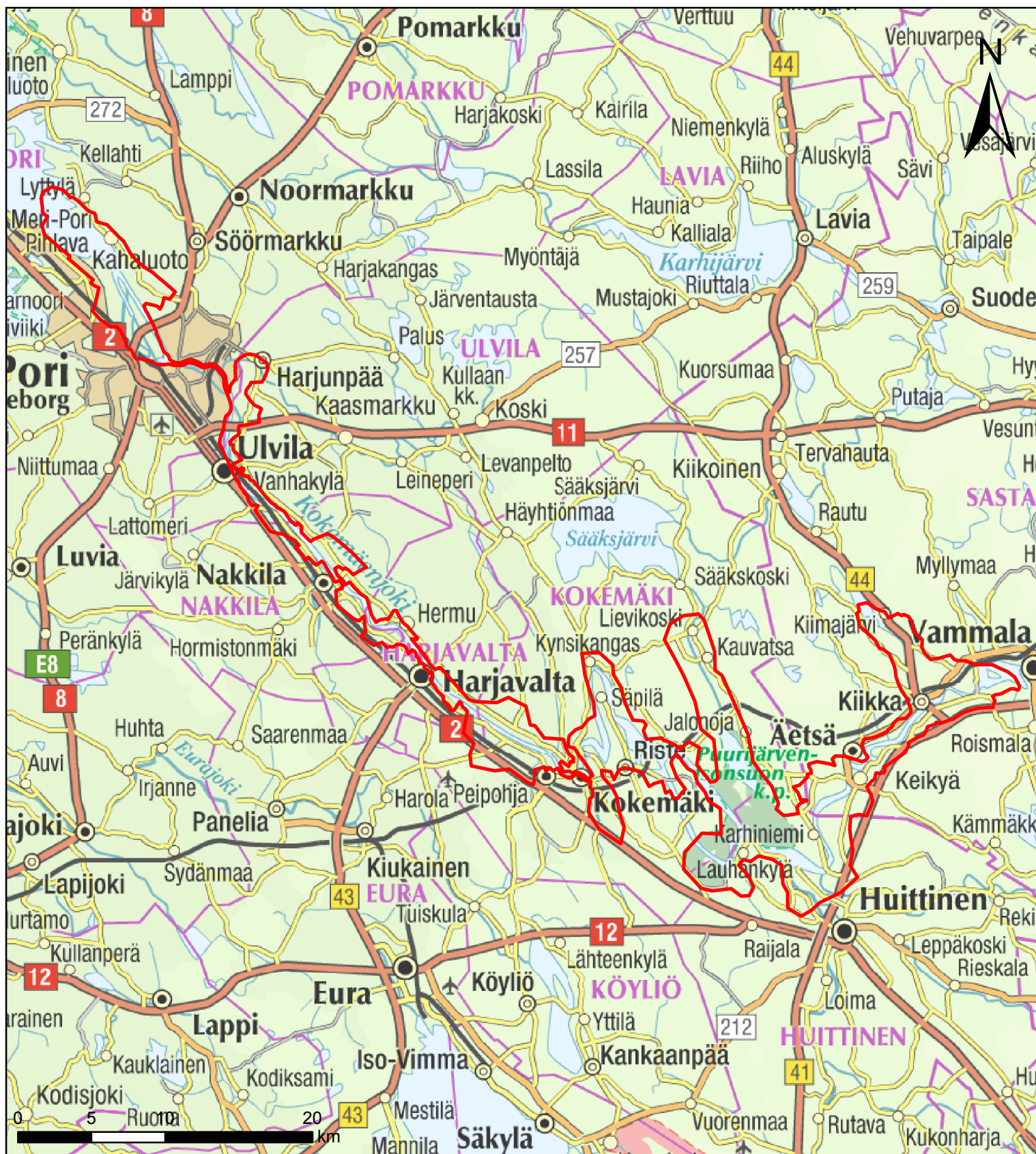
FI Natura 2000 -verkostoon kuuluvat alueet: Kokemäenjoen suisto; Kiimajärvi; Pirilänkoski; Kilpikoski; Puurijärvi–Isosuon kansallispuisto; Kilpjoen ranta; Kokemäenjoki; Puurijärvi–Isosuo

Tiedot haettu 26.5.2015

Kokemäenjokilaakson kulttuurimaisemat

Kunta: Harjavalta, Huittinen, Kokemäki, Nakkila, Pori, Sastamala, Ulvila

Maakunta: Satakunta, Pirkanmaa

 Valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden rajausehdotus 2015

Kuva: Anne Savola

26. Yyterin rantamaisemat

Yyteri on Etelä-Suomen laajimpia yhtenäisiä hiekkaranta- ja dyynialueita. Se on myös tunnettu virkistys- ja lomaviettopaikka sekä maisemakohde. Yyteri on valtakunnallisesti arvokas maisemanähtävyys (Yyteri, 1995), jonka rajausta tiivistetään Kaanaan kohdalla. Lisäksi maisema-aluetta laajennetaan etelä- ja pohjoisosista.

Maakunta	Satakunta
Kunta	Pori
Maisemamaakunta	Lounaismaa
Maisemaseutu	Satakunnan rannikkoseutu
Pinta-ala	2 722 ha, josta kosteikkoja ja avointa suota: 72 ha maatalousalueita: 209 ha metsiä sekä avoimia kankaita ja kalliomaita: 1 151 ha rakennettuja alueita: 219 ha vesialueita: 1 071 ha

Luonnonpiirteet

Yyterin maisemanähtävyys sijaitsee Porin edustalla Selkämeren rannalla. Dyyneistään kuuluisan alueen kallioperä jakaantuu luode-kaakkosuuntaisesti hiekkakivialueeseen sekä kiillegneissistä ja kiilleliuskeesta muodostuvaan alueeseen. Yyterinniemi kuuluu harjuksoon, joka kulkee Varsinais-Suomen puolelta Oripään, Säkylän, Kokemäen, Harjavallan, Ulvilan ja Porin kautta Yyteriin. Yyteristä harjukso jatkuu merenalaisena Ruotsin puolelle. Maaperältään Yyterin maisema-alue muodostuu lähes kokonaan karkearakeisista maala-jeista, kuten sorasta, hiekasta ja silttisestä hiekasta.

Yyterinsantojen avoin dyynialue on Etelä-Suomen laajin yhtenäinen ja yhä aktiivinen dyynialue, jonka pituus on rannan myötäisesti noin kolme kilometriä ja jonka leveys vaihtelee 50–300 metrin välillä. Kauempana rannasta maasto muuttuu muinaisdyyneiden muodostamaksi aaltoilevaksi metsämaisemaksi, joka on erityisen edustavaa Mäntyluodontien varren metsissä. Yyteri on yksi Suomen harvoista dyynikohteista, jossa kaikki dyynikehityksen vaiheet ovat nähtävissä. Yyterin santojen dyynimuodostumat ovat syntyneet viimeisten 300–400 vuoden aikana. Ruutujärven itäpuoliset dyynit ovat alkaneet kerrostua hieman aikaisemmin. Yyterinsantojen lähimmän saaren, Munakarin, ja mantereen väliin on muodostunut yksi Suomen geologisesti edustavimmista tomboloista, Munakarinsäikkä. Preiviikinlahden pohjoisreunalla sijaitsevan Herrainpäivien niemen kivikkoiset rannat ovat hyvin mereiset. Alueeseen kuuluvista saarista useimmat ovat suuntautuneita moreeniselänteitä, joiden aineksen aallokko on lajitellut.

Dyyneiden lisäksi Yyterin arvokkaihin luonnonkohteisiin kuuluu kilometrien mittainen tasainen, vaivoin vedenpinnan yläpuolelle ulottuva hiekansekainen lieteranta, joka on linnustollisesti erittäin arvokas. Alueella on myös laajoja, suhteellisen matalia ja ruovikoituneita merenlahtia, joista Selkämeren kansallispuistoon kuuluva Riitsaranlahti on hiljalleen kuroutumassa omaksi vesialueekseen. Maisemanähtävyyden keskellä sijaitsevat Haventojärvet ja Kerinjärvi ovat arvokkaita lintuvesiä. Yyterissä tavataan useita uhanalaisia kasvi- ja hyönteislajeja.

Kulttuuripiirteet

Yyteri on varsin nuorta maa-alaa, jonka kulttuurimaiseman kehitystä maankohoaminen on leimannut. Nykyinen Yyterinsantojen alue on alkanut muodostua vasta 1700-luvulla, mutta Yyterin asutuksen juuret yltävät 1400-luvulle. 1550-luvulla Yyterissä oli kuusi itsenäistä tilaa, jotka liitettiin vähitellen Yyterin kartanoon. Alueen perinteistä maatalousmaisemaa ovat luonnehtineet etenkin niityt, joita oli vielä 1900-luvun alussa enemmän kuin pelloja. Laidunalueet sijaitsivat pääosin alavilla rantaniityillä. Maisema-alueen jäljellä olevista rantaniityistä Etelärannan niityt on määritelty valtakunnallisesti arvokkaiksi perinnebiotoopeiksi. Myös Riitsaranlahden rantaniittyalue on edustava.

Alueen maankäyttö on muuttunut nopeasti toisen maailmansodan jälkeen. Yyterin peltoala kasvoi aina 1960-luvulle saakka, mutta tämän jälkeen Porin yhdyskuntarakenne on kasvanut kiinni Yyteriin. Yyterinsantojen läheisyydessä olevia alueita on kaavoitettu ja maisema-alueen tuntumaan on tullut uusia pientalo- ja loma-asuntoalueita. Maisemanähtävyyden alueelle osuvia arvorakennuksia ovat vuonna 1974 rakennettu Yyterin kylpylähotelli sekä Karhuluodossa sijaitsevat 1900-luvun alussa rakennetut huvilat. Maisemanähtävyyden välittömässä tuntumassa on useita arvokkaita teollisuus-, satama-, huvila- ja asuinalueita.

Yyterin virkistyskäyttöhistoria ulottuu 1900-luvun alkuun. Ennen 1930-lukua alue oli lähinnä porilaisten tuntema virkistyspaikka, jonne tultiin viikonloppuisin kaupungista retkelle. 1930-luvulla Satakunnan suojeluskuntapiiriin perustama merikylpylä teki Yyteristä maanlaajuisesti tunnetun. Yyterissä on nykyään tarjolla monia matkailupalveluita. Alueella on esimerkiksi surffikeskus, ratsastusyrityksiä, golfkenttä, moottoriurheilukeskus, ampumarata, uimarantoja ja lintutorneja. Yyterin aluetta halkoo Yyteri–Preiviikin retkeilyreitti.

Yyterin maisemanähtävyys rajautuu Porista Mäntyluotoon ja Reposaareen johtavaan tiehen, joka muodostaa alueen liikenteellisen rungon. Maisema-aluetta sivuaa myös Porista tuleva, vuonna 1895 valmistunut rautatie, jota jatkettiin Mäntyluodon talviliikennesatamaan vuonna 1901. Henkilöliikenne rautatiellä loppui jo vuonna 1954, ja nykyisin rata on ainoastaan tavaraliikenteen käytössä. Valtaosa Yyterin teistä noudattelee alkuperäisiä linjauksiaan.

Maisemakuva

Yyterin maisemanähtävyys sijoittuu suurimmaksi osaksi luoteis-kaakkosuuntaisen Preiviikinlahden maankohoamisrannoille. Yyterin erikoislaatuinen maisemakuva koostuu runsaista rantadyyneistä, rantavalleista ja niiden yhdistelmistä, kilometrien mittaisista tasaisista lieterannoista sekä näitä reunustavasta mäntykankaaisesta harjumuodostumasta. Alueella on myös arvokkaita rantaniittyjä.

Yyteri on toiminut pitkään virkistys- ja matkailukohteena, jonka monipuoliset palvelut ovat tehneet alueesta valtakunnallisesti tunnetun ja merkittävän vapaa-ajankeskuksen. Yyterin maisemalliset erikoispiirteet monipuolisine maankohoamisrantoineen ja eri-ikäisine dyyneineen näkyvät hyvin luontoreittien varrelle. Luontokohteiden välittömässä tuntumassa on kasvavaa matkailurakentamista. Karhuluodossa Yyterin pohjoispuolella on muutama vanha huvila, jotka kertovat alueen virkistyskäyttöhistorian vanhimmista kerrostumista.

Arviointi

Yyteri on Etelä-Suomen laajimpia yhtenäisiä hiekkaranta- ja dyynialueita. Yyterinsannat on luonnonpiirteiltään monipuolinen ja ainutlaatuinen maankohoamisranta- ja tuulikerrostumakohde, jossa on nähtävissä dyyniluonnon koko kehityskaari. Yyterin rannat ovat tärkeitä vesilintujen ja kahlaajien muutonaikaisia levähdyspaikkoja. Alueen merenrantaniityt muodostavat laidunnushistoriasta kertovia arvokkaita perinnebiotooppikokonaisuuksia.

Muinaisjäännösrekisteriin merkityt kohteet: 5 kohdetta

Arvokkaat perinnebiotoopit: Riitsaranlahden rantaniitty; Etelärannan laitumet

KPU Kansallispuistot: Selkämeren kansallispuisto

LTA Luontotyyppipäätökset: Karhuluodon hiekkaranta ja dyynit

YSA Yksityismaiden suojelualueet: Herrainpäivien lehto (Is.alue.); Leveäkarin–Riitsaranlahden luonnonsuojelualue; Preiviikinlahden Etelärannan luonnonsuojelualue; Preiviikinlahti, Asematupa; Preiviikinlahti, Ylikartano I; Preiviikinlahti, Pentinranta; Preiviikinlahti, Ahonperä; Preiviikinlahti, Savo; Preiviikinlahti, Harjula; Preiviikinlahti, Etelä; Preiviikinlahti, Eteläranta; Preiviikinlahti, Vainio-Mattila; Preiviikinlahti, Riutta; Preiviikinlahti, Kalaranta; Kartanon hiekkaranta; Yyterin kylpylähotelli; Preiviikinlahti, Hiekkaranta; Preiviikinlahden perä; Riitsarka; Yyterin santojen luonnonsuojelualue

LVO Lintuvesiensuojeluohjelma: Preiviikinlahden perä, Yyteri–Riitsasaranlahti, Enäjärvi

IBA Kansainvälisesti arvokkaat lintualueet: Porin lintuvedet ja rannikko

TUU Arvokkaat tuuli- ja rantakerrostumat: Yyteri; Yyterin Koiraranta

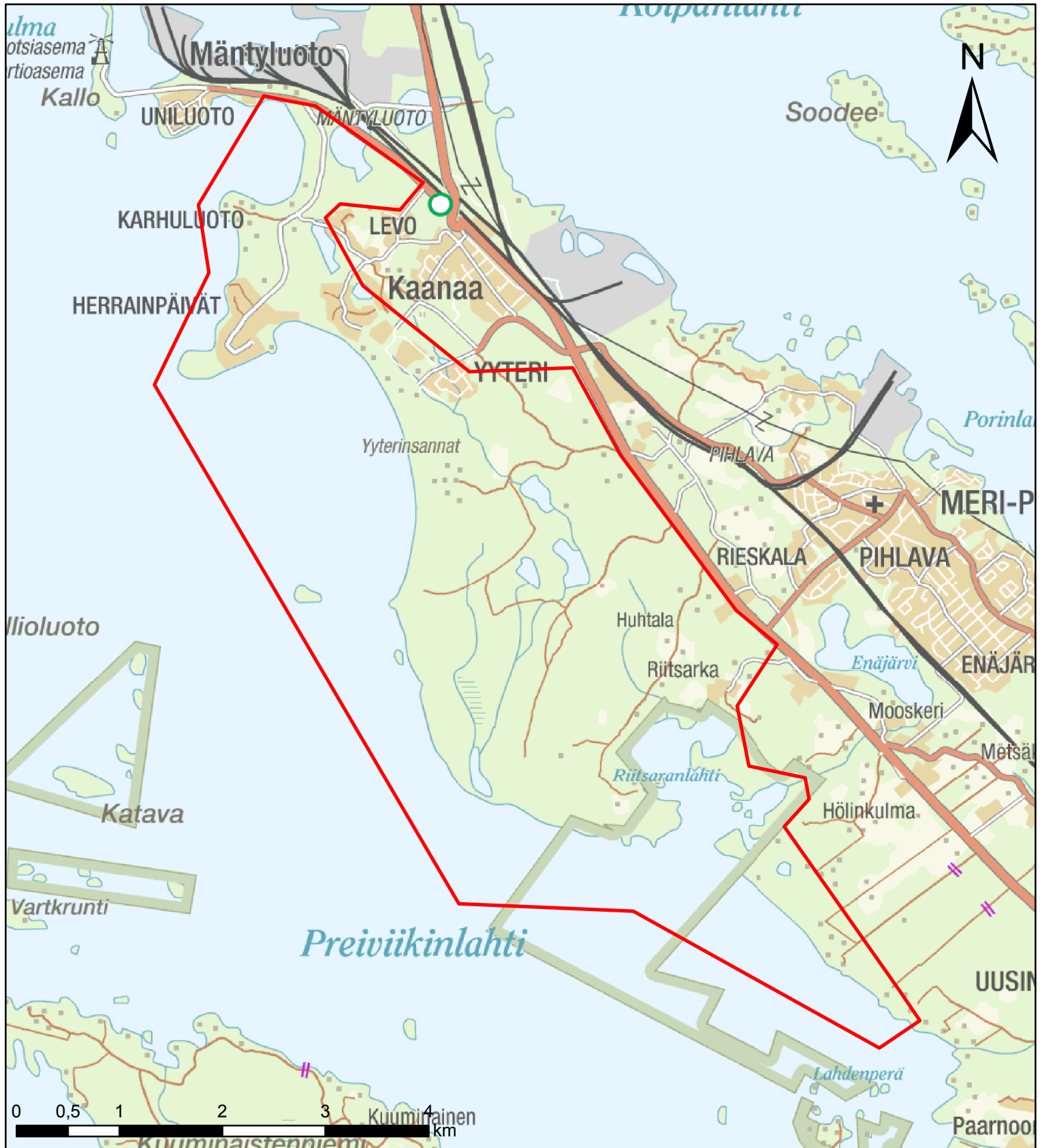
FI Natura 2000 -verkostoon kuuluvat alueet: Preiviikinlahti

Tiedot haettu 26.5.2015

Yyterin rantamaisemat

Kunta: Pori

Maakunta: Satakunta

 Valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden rajausehdotus 2015

Kuva: Jenny Alatalo

27. Ahlaisten kulttuurimaisema

Ahlaisten kulttuurimaisemassa yhdistyvät hyvin säilynyt kirkonkylämaisema sekä maankohoamisrannikon rikkonaiset merialueet. Alue on valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Ahlainen, 1995), jota laajennetaan inventointien perusteella Uuduskerinlahden ja Plaantunlahden merialueilla. Ämttöön kylä ympäristöineen jää uudessa rajauksessa maisema-alueen ulkopuolelle.

Maakunta	Satakunta
Kunta	Merikarvia, Pori
Maisemamaakunta	Lounaismaa
Maisemaseutu	Satakunnan rannikkoseutu
Pinta-ala	8 989 ha, josta kosteikkoja ja avointa suota: 426 ha maatalousalueita: 1 043 ha metsiä sekä avoimia kankaita ja kalliomaita: 3 625 ha rakennettuja alueita: 444 ha vesialueita: 3 424 ha

Luonnonpiirteet

Ahlaisten kulttuurimaisema edustaa Satakunnan rannikkoseutua, jonka yleiskuva on alava, pienipiirteinen ja osin karu. Seutua luonnehtivat pitkät suojaisat ja ruovikkoiset lahdet, jotka maatuvat maan vähitellen noustessa. Ahlaisten kulttuurimaisemassa yhdistyvät maankohoamisen synnyttämät luonnonpiirteet, moreenivoittoinen maaperä sekä luode-kaakkosuuntaisten harjanteiden juovittama maisema. Maisema-alueen kallioperä koostuu pääosin kiilleigneissistä, kiilleliuskeesta ja mustaliuskevälakerroksista. Ahlaisten kirkonkylää ympäröivillä selännealueilla on jonkin verran kalliopaljastumia.

Maisema-alueen maaperä on vaihtelevaa. Aluetta halkoo matala luode-kaakkosuuntainen harju, joka ulottuu mereen pitkänä ja kapeana Saanteen saarena. Paikoin moreenipeitteisen harjun ympärillä on savisia ja hietaisia alueita, kosteikkoja ja soistunutta vanhaa merenpohjaa. Alueen pellot sijoittuvat merestä nousseille alaville alueille sekä harjun molemmin puolin aukeaville hienolajitteisille maille. Ahlaisten puusto on jokien ja ojien varressa leppä- ja koivuvaltaista. Karummilla moreenialueilla kasvaa kuusta.

Maisema-alueen läpi virtaa kaksi jokea, Eteläjoki ja Pohjajoki, joissa on useita pieniä koskia. Jokien suistot ovat reheviä, matalia ja maatuivia. Voimakkaasti ruopatuilla suistoalueilla on laaja-alaisia ja arvokkaita perinnebiotooppeja. Ahlaisten seudun rantaviivaa luonnehtivat kapeat, luode-kaakkosuuntaiset lahdet, jotka ovat aikoinaan ulottuneet pitkälle sisämaahan. Alueen saaristovedet ovat hyvin matalia ja karikkoisia. Saaret ovat enimmäkseen pieniä ja kivisiä, mutta joillekin niistä on raivattu pienialaisia viljelyksiä. Pooskerin saariston umpeenkasvavat vanhat jokiuomat ja merenlahdet ovat arvokkaita lintuvesiä. Maisema-alueen meri-alueet ulottuvat osin Selkämeren kansallispuiston alueelle.

Kulttuuripiirteet

Ahlaisten alueen varhaisimmat tunnetut esihistorialliset kiinteät muinaisjäännökset ovat pronssikaudelle ajoittuvia hautaröykkiöitä. Niitä on löydetty muun muassa Eteläjoen eteläpuolisilta kallioalueilta, jotka sijaitsivat pronssikaudella meren rannalla. Kiinteän asutuksensa alue sai viimeistään 1300-luvulla, jolloin sinne saapui ruotsalaisia uudisasukkaita. Jo tätä ennen huittislaiset olivat ryhtyneet pitämään Ahlaisten rannikkoa kalavetenään. Ruotsin suurvaltakaudella Ahlaisissa oli runsaasti vanhoille suvulle myönnettyjä lahjoitusmaita.

Alueen asutus on keskittynyt maisema-aluetta halkovalle harjulle, jokisuille ja paikoin myös rannikolle. Perinteinen asutusrakenne hahmottuu etenkin Ahlaisten kirkonkylässä, joka on kehittynyt alueen keskiaikaisten kylien paikalle. Kirkonkylän länsiosassa sijaitsevat Ylikylän pellot ovat olleet viljeltyinä viimeistään 1700-luvun alussa. Pitkäikäisen maatalouden ansiosta Ahlaisissa on useita maakunnallisesti tai paikallisesti arvokkaita perinnebiotooppeja, jotka ovat tyypillisimmin rantaniittyjä tai ketoja. Niistä arvokkaimpia ovat Ahlaisten kirkon sekä Paavolan kedot. Maatalouden ohella alueen asukkaita on elättänyt kalastus, jonka merkitystä elinkeinojen muutokset ja vedenlaadun heikentäminen ovat kuitenkin vähentäneet. Kalastuksen merkityksestä kertovat saariston vanhat kalastustilat, joista on säilynyt muutamia pihapiirejä. Nykyisin valtaosa niistä on lomakäytössä.

Ahlaisten kirkonkylä on yksi Satakunnan edustavimmista vanhan nauhamaisen rakenteensa säilyttäneistä kirkonkylistä. Kylän maamerkkinä on harjun korkeimmalle kohdalle vuonna 1796 rakennettu ja vuonna 1908 ristikirkoksi muutettu kirkko, jonka vieressä on 1800-luvulla rakennettu puinen kellotapuli. Kylän maatilat sijaitsevat tiiviinä ryppäänä kylänraitin varrella. Tilakeskuksissa on säilynyt runsaasti 1800-luvun rakennuskantaa. Raitin varrella on myös vanhoja liikerakennuksia. Kirkonkylän merkittävimpiä rakennuksia ovat vanhan puiston ympäröimä Malmgårdin säteri- ja ratsutilan päärakennus vuodelta 1865, entinen kirkkoheranpappila vuodelta 1865 sekä Södergårdin valkoiseksi rapattu tiilirakennus vuodelta 1862.

Ahlaisten maisema-alueen halki kulkee kulttuurihistoriallisesti ja maisemallisesti merkittävä Pohjanlahden kiertävä Rantatie, joka on toiminut tärkeänä postitienä ja kulkureittinä jo keskiajalla. Tien linjaus on säilynyt Ahlaisten keskustan ja Pienpellon välisellä osuudella lähes alkuperäisenä.

Maisemakuva

Ahlaisten maisema on tyypillistä maankohoamisrannikon maisemaa, jonka yleispiirteeltään alavassa korkokuvassa toistuvat koko Satakunnalle tunnusomaiset suuntautuneet harjanteet. Maisemalle on luonteenomaista mäkien, harjanteiden ja näiden välisten peltotilkkujen pienipiirteinen mosaiikki, jota elävöittävät maaston

muotoja myötäilevät tiet, maatilojen pihapiirit sekä maisemapuut. Merellä mosaiikkimaiset piirteet toistuvat lukuisten kivikkoisten karien ja pienten saarten muodostamana pirstaleisena saaristona.

Rakennetun kulttuuriympäristön kohokohta on ehyenä säilynyt Ahlaisten kirkonkylä, joka on ryhmittynyt harjun lakea seurailevan tien varteen. Kylänraitti sekä sitä tiiviisti reunustavat asuin- ja talousrakennukset lauta- ja pensasaitoiheen muodostavat selvärajaisia ja viehättävästi mutkittelevia raitinäkymiä. Ahlaisten kirkko tapuleineen on huomattava maisemallinen tunnusmerkki.

Ahlaisten maisema-alueella on paljon maatuvaa suisto- ja ranta-alaa, joka on lajistollisesti monipuolista. Valtaosa alueen perinnebiotoopeista ja luonnonsuojelualueista sijaitsee rantavyöhykkeellä. Ranta-alueilla on myös perinteisen kalastuselinkeinon synnyttämää asutusta, joka on suurilta osin lomakäytössä. Lisäksi alueen rannoille ja saariin on rakennettu uusia loma-asuntoja, joiden sijainti ja rakennustapa poikkeavat perinteisestä rakennuskannasta.

Arviointi

Ahlaisten kulttuurimaisema on edustava esimerkki Satakunnan rannikkoseudun maisemasta, jossa yhdistyvät merellisyys, kulttuuriperintö ja luontoarvot. Ahlaisten kirkonkylä on vanhan rakenteensa erinomaisesti säilyttänyt kirkonkylä, jonka vanhat maatilat ovat ryhmittyneet tiiviisti kylää halkovan raitin ympärille. Kirkonkylää ympäröivät vanhat yhtenäiset peltoalueet ovat Satakunnan rannikkoseudun laajimmat. Maankohoamisrannikon maisemaan kiinteästi kuuluvat umpeen kasvavat vanhat jokiuomat ja merenlahdet ovat lajistollisesti arvokkaita kohteita, joiden yhteydessä on myös laajoja perinnebiotoopeja. Alueen luontoarvot perustuvat ennen kaikkea matalien ranta-alueiden luontotyyppeihin.

Muinaisjäännösrekisteriin merkityt kohteet: 1 kohde

Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY: Ahlaisten kirkonkylä

Arvokkaat perinnebiotoopit: Paavolan kedot; Ahlaisten kirkon kedot; Landskatan laitumet; Riitsaranlahden rantaniitty; Flodströmin kedot; Ahlaisten urheilukentän niitty; Mustankylän rantaniitty; Salmelan kedot; lisäksi alueella on LUMO-alueita

KPU Kansallispuistot: Selkämeren kansallispuisto

YSA Yksityismaiden suojelualueet: Saanteen luonnonsuojelualue; Ahlaistenjoen luonnonsuojelualue; Pooskerin saaristo, Haasikari; Pooskerin saaristo, Pohjasalmi; Pooskerin saaristo, Haapasalo; Pooskerin saaristo, Vikula & Rantamaa; Pooskerin saaristo, Norrsund & Jussila; Ahlaisten jokisuu, Kotiranta; Ahlaisten jokisuu, Busö; Ahlaisten jokisuu, Mäkitalo; Ahlaisten jokisuu, Itälahti; Ahlaisten jokisuu, Jokiranta; Ahlaisten jokisuu, Lahtela; Ahlaisten jokisuu, Vuorenmaa; Ahlaisten jokisuu, Toukola; Ahlaisten jokisuu, Salmela II; Pooskerin saaristo, Kalvholm; Ahlaisten jokisuu, Salmela; Ahlaisten jokisuu, Kuraviiki; Ahlaisten jokisuu, Pihlajamäki; Ahlaisten saaristo, Lisäkelpola; Ahlaisten jokisuu, Åkerlund; Mustalahden luonnonsuojelualue; Ahlaisten jokisuu, Högbeck; Ahlaisten jokisuu, Uppgård; Ahlaisten jokisuu, Kartano; Ahlaisten jokisuu, Vainiomäki; Ahlaisten jokisuu, Pitkäkorpi II; Ahlaisten jokisuu, Kallioranta; Ahlaisten jokisuu, Rantamaa; Ahlaisten jokisuu, Jaakkola; Ahlaisten jokisuu, Lehtiranta; Ahlaisten jokisuu, Tolonen; Ahlaisten jokisuu, Rantamaa; Ahlaisten jokisuu, Hevoskallio; Ahlaisten jokisuu, Laaksopelto; Ahlaisten jokisuu, Vesalankari; Ahlaisten jokisuu/Ylitälo & Kesäniemi; Ahlaisten jokisuu, Lahdenranta; Ahlaisten jokisuu, Koskiluoma; Ahlaisten jokisuu, Metsälä; Ahlaisten jokisuu, Katajamaa; Ahlaisten jokisuu, Kuikkalahti; Ahlaisten jokisuu, Uikkulahti; Ahlaisten jokisuu, Sorsalahti; Ahlaisten jokisuu, Sotkalahti; Ahlaisten jokisuu, Sorsala; Ahlaisten jokisuu, Gislö; Ahlaisten jokisuu, Välimaa; Ahlaisten jokisuu, Alanen; Ahlaisten jokisuu, Uunonranta ja Jokisalo; Ahlaisten jokisuu; Uusiväkkärän luonnonsuojelualue

LVO Lintuvesiensuojeluohjelma: Ahlaistenjokisuu (Östervikinlahti, Pyörnilahti, Mustalahti)

RSO Rantojensuojeluohjelma: Gummandooran ja Pooskerin saaristo

IBA Kansainvälisesti arvokkaat lintualueet: Porin lintuvedet ja rannikko; Ouran–Enskerin saaristot

FI Natura 2000 -verkostoon kuuluvat alueet: Pooskerin saaristo; Gummandooran saaristo

Tiedot haettu 26.5.2015

Ahlaisten kulttuurimaisema

Kunta: Merikarvia, Pori

Maakunta: Satakunta

 Valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden rajausehdotus 2015

Kuva: Jenny Alatalo

28. Vihteljärven reitin ja Riihonlahden kulttuurimaisemat

Vihteljärven reitin ja Riihonlahden kulttuurimaisemat ovat karuun ruhjelaaksoon syntyneitä tasapainoisia, järvien ja jokien yhdistämiä maatalousmaisemia. Alue on pohjoisosastaan valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Vihteljärvi–Niemenkylä, 1995). Aluetta laajennetaan inventointien perusteella Riihonlahdelle, joka on vanha valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö (RKY 1993).

Maakunta	Satakunta
Kunta	Kankaanpää, Pori
Maisemamaakunta	Lounaismaa
Maisemaseutu	Pohjois-Satakunnan järvisseutu
Pinta-ala	5 249 ha, josta kosteikkoja ja avointa suota: 231 ha maatalousalueita: 2 098 ha metsiä sekä avoimia kankaita ja kalliomaita: 2 246 ha rakennettuja alueita: 387 ha vesialueita: 287 ha

Luonnonpiirteet

Vihteljärven reitin ja Riihonlahden kulttuurimaisemat edustavat tasapainoista ja verraten vaurasta Pohjois-Satakunnan järvisuudun maaseutua, jonka viljelymaisemia sävyttävät vesistöt ja metsäselänteet. Maisema-alueen kallioperä koostuu monista kivilajeista, kuten graniitista, kiillegneissistä ja -liuskeesta sekä graniidioritista, tonaliitista ja kvartsidioritista. Maaperältään maisema-alue on suurimmaksi osaksi kalliomaiden ympäröimää savikkoa. Savikkojen läheisyydessä on myös hienojakoisia ja sekalajitteisia maalajeja.

Maisema-alueella rajaa pohjoisessa Hämeenkaan pitkä harjujakso, jonka reunoilla sijaitsee useita lähteitä. Lähteistä runsasvetisin on Hämeenkaan ja Pohjankankaan reunassa sijaitseva Kuninkaanlähde, josta maisema-alueella halkova pienistä järvistä sekä Isojoesta ja Sampasjoesta koostuva vesireitti saa alkunsa. Suurin osa alueen järvistä on loivarantaisia ja hyvin matalia. Niiden pintaa on laskettu viljelyalan lisäämiseksi. Hitaasti umpeutuvat järvet muistuttavat paikoitellen hitaasti virtaavaa jokea. Maisema-alueen eteläosassa sijaitsevan Riihonlahden viljelyalat ovat ryhmittyneet Kahrijärven pohjoisrannalla sijaitsevan kapean Riihonlahden ja pitkulaisen Riihonlammin ympärille.

Alueen metsät vaihtelevat Hämeenkaan karuista hiekkamaamänniköistä laakson länsireunojen tuoreisiin ja lehtomaisiin kangasmetsiin. Alueella on runsaasti pienialaisia soita. Hämeenkaan rantavallit ovat geologisesti edustavia. Kuninkaanlähde ja siitä laskeva puro ovat säilyneet luonnontilaisina. Niiden ympärillä kasvaa uhanalaisia kasvilajeja.

Kulttuuripiirteet

Maisema-alueelta tunnetaan useita kivilautisia muinaisjäänneksiä, jotka sijaitsevat ennen kaikkea Karhijärven läheisyydessä maisema-alueen eteläosissa. Alueen vanhimmat kylät ja tilat ovat muodostuneet Hämeenkaan reunavyöhykkeelle, josta asutus jatkuu tiiviinä laaksonmyötäisenä nauhana kohti maisema-alueen eteläosia. Maisema-alueen toinen vanha asuinkeskittymä sijaitsee Polvenkulmalla. Hämeenkaan päällä kulkeva Kyrönkankaantie on ollut 1600-luvulle asti ainoa Hämeestä Pohjanmaalle vienyt tie, joka raivattiin postitieksi 1630-luvulla.

Vihteljärven reitinvarren ja Riihonlahden nykyinen asutus on keskittynyt selänteiden reunavyöhykkeelle viljelymaiseman yläosaan tai peltojen keskellä oleville metsäisille saarekkeille. Suurilla, karuilla selännealueilla ei ole lainkaan asutusta, mutta pienetkin selännealueita halkovat laaksot on otettu viljelykäyttöön. Riihonlahden alueella asutus seurailee selänteiden reunoja ja tienvarren kumpareita. Vihteljärven ja Riihonlahden maatilat ovat pääsääntöisesti hyvin hoidettuja ja suhteellisen vauraita. Niiden yhteydessä on vanhaa rakennuskantaa. Lisäksi maisema-alueella on runsaasti uusia rakennuksia, jotka on sopeutettu perinteiseen maisemarakenteeseen melko tasapainoisesti.

Alueen maatalous on elinvoimaista ja karjatalous on säilyttänyt vahvan aseman maatalouden elinkeinorakenteen muutoksista huolimatta. Laidunnuksen ansiosta alueella on säilynyt muutamia maakunnallisesti ja paikallisesti arvokkaita laitumia, hakamaita ja niittyjä. Maisema-alueen perusrakenne on ollut nykyisen kaltainen 1800-luvun puolivälistä lähtien, mutta järvien lasku 1800- ja 1900-luvun vaihteessa on muokannut yksittäisiä näkymiä voimakkaasti. Nykyisen laajuutensa viljelyalueet ovat saavuttaneet paikoitellen varsin myöhään 1900-luvun kuluessa. Nykyään osa pelloista on poistettu viljelykäytöstä istuttamalla niille puita.

Alueen erityispiirre on 1900-luvun alussa alkanut kenkien valmistus. Aluksi suutarit valmistivat kenkiä kotonaan, mutta vuonna 1956 Moision tilalle perustettiin kenkätehdas, joka muutti myöhemmin Laviantien varteen. Alueen asutusmaisemassa on edelleen paljon kenkäteollisuuden kehittyessä 1920- ja 1930-luvuilla rakennettuja asuinrakennuksia. Alueen teollista historiaa edustaa myös Susikosken historiallinen mylly- ja saha-alue Karhijärven tuntumassa. Susikoskella on edelleen sahatoimintaa. Riihonlahden pohjukassa sijaitsee Lavian vanha osuusmeijeri, jonka valkea tehdasrakennus on vuodelta 1938.

Maisema-alueen yksittäisistä rakennuksista huomattavimpia ovat Vihteljärven klassisistinen seuratalo (Toukola) vuodelta 1936 sekä Seppälä-Puuskan ja Puuskan tilojen rakennusryhmät 1900-luvun alkupuolelta. Alueella on lisäksi paljon edustavia rakennusryhmiä, jotka ajoittuvat 1800-luvun loppuun ja 1900-luvun alkuun. Joihinkin tilakokonaisuuksiin kuuluu myös 1700-luvulta saakka periytyviä talousrakennuksia. Alueen vanhaa talonpoikaista rakennusperinnettä leimaavat koristeelliset kuistit, joita on säilynyt useissa päärakennuksissa.

Maisemakuva

Vihteljärven ja Riihonlahden maisema-alue edustaa Pohjois-Satakunnan järviseutua, jolle vesistön ja metsäisten selänteiden elävöittämät viljelymaisemat ovat ominaisia. Maiseman runkona on jääkauden muovaama karu ruhjelaakso, jota halkovan vesireitin ympärille on syntynyt verrattain vauras ja yhtenäinen maatalousmaisema. Pohjoisessa Hämeenkaan laaja harjuselänne rajaa ruhjelaakson itäreunaa. Laakson eteläosassa viljavat peltoalueet polveilevat paikoin melko jyrkkien, maisemaltaan ja luonnoltaan arvokkaiden kallioalueiden ympärillä.

Maiseman peruselementtejä ovat järvet, rinteiden kumpuilevat viljelmät sekä laakson molemmin puolin metsäisinä kohoavat selänteet ja kalliot. Maisema-alueen pohjoisosan kumpuilevat pellot muodostavat alueen laajimmat yhtenäiset viljelyalat. Viljelyala katkeaa Niemenkylän ylänköalueella, mutta Karhijärven rantamilla sekä Riihonlahden ympärillä viljelykset aukeavat jälleen laajoina. Maisemakuvan monipuolisuutta lisäävät tuuheat metsäsaarekkeet, paikoin viljelymaiseman keskellä kasvavat maisemapuut sekä laakson pohjalla kiemurtelevaa jokea myötäilevä rantakasvillisuus.

Maisema-alueen asutus on keskittynyt selänteen reunavyöhykkeelle viljelymaiseman yläosaan ja peltöjen keskellä oleville metsäisille saarekkeille. Rakennuskannassa on säilynyt paljon 1800-luvulla rakennettuja pää- ja talousrakennuksia. Vesireitin rannoille on rakennettu jonkin verran uutta rakennuskantaa, joka istuu paikoin huonosti historialliseen ja avoimeen viljelymaisemaan. Maisema-alueen maatalous on edelleen elinvoimaista, joskin maatalouselinkeinojen muutokset näkyvät joinakin metsitettynä peltolina. Alueen avoin järvenrantamaisema on kasvamassa umpeen laidunnuksen vähentymisen seurauksena.

Arviointi

Vihteljärven reitin ja Riihonlahden kulttuurimaisemat ovat Pohjois-Satakunnan järvisaudun verrattain vauraita ja laaja-alaisia maatalousmaisemia, joita halkovat tai reunustavat vesistöt. Alueen maisemarakenne on pysynyt perinteisenä ja maankäytön historia hahmottuu alueella hyvin. Myös rakennuskanta on monin paikoin vanhaa ja edustavaa. Maisema-alueella on useita luonnonoloiltaan arvokkaita vesistö- ja kosteikkoalueita.

Muinaisjäännösrekisteriin merkityt kohteet: 19 kohdetta

Arvokkaat perinnebiotoopit: Kulhuan laitumet; Jankkarin laitumet; Kouran laitumet; Haapasillan lammashaka

YSA Yksityismaiden suojelualueet: Riihonlahden–Riihonlammien luonnonsuojelualue; Leppäsen luonnonsuojelualue; Ylisenlammen luonnonsuojelualue

MRA Määräaikaiset yksityismaiden suojelualueet: Haaparanta

HSO Harjijensuojeluohjelma: Hämeenkanas–Soininharju

LVO Lintuvesiensuojeluohjelma: Riihonlahti ja Riihonlampi

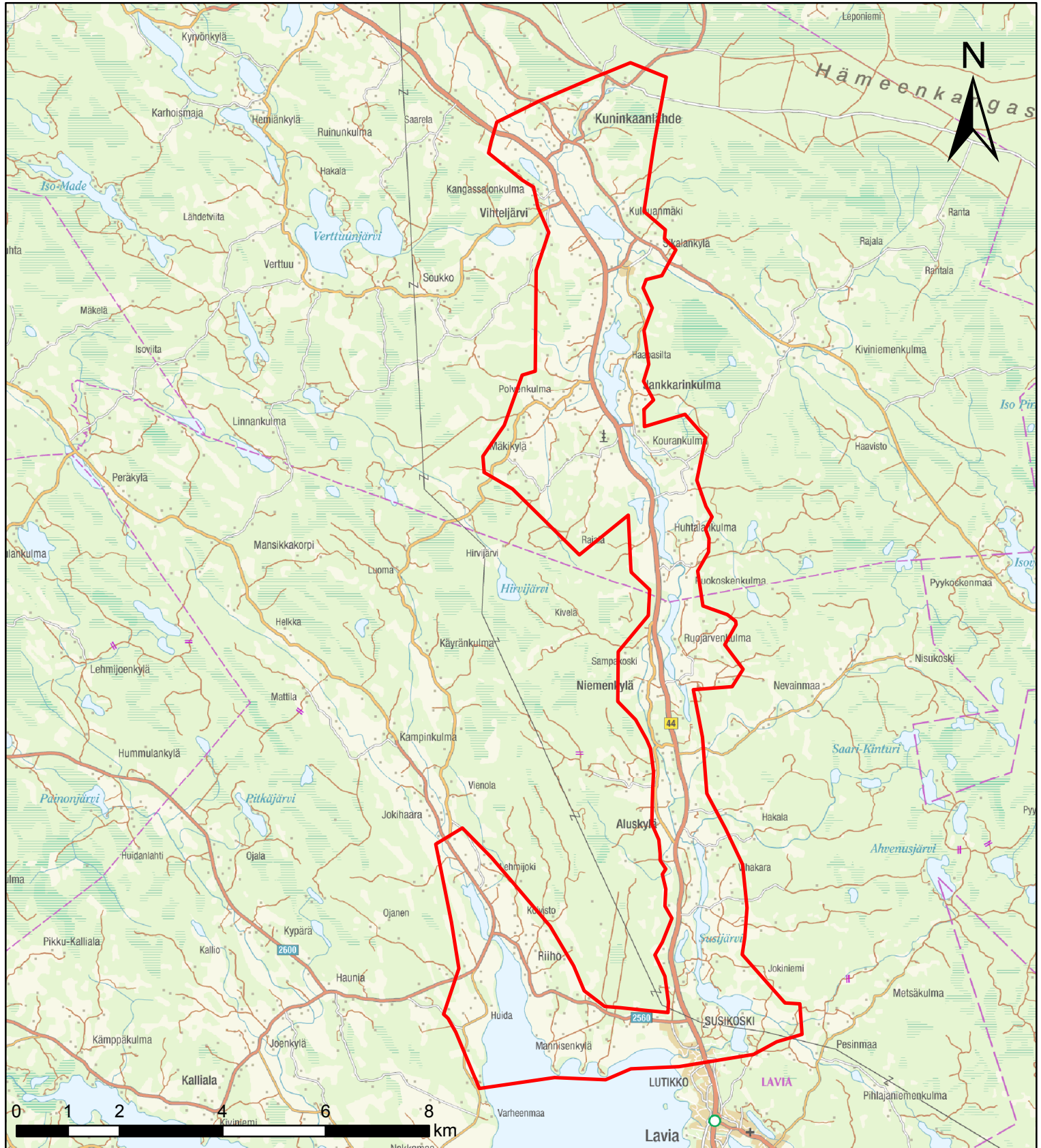
FI Natura 2000 -verkostoon kuuluvat alueet: Hämeenkanas

Tiedot haettu 26.5.2015

Vihteljärven reitin ja Riihonlahden kulttuurimaisemat

Kunta: Kankaanpää, Pori

Maakunta: Satakunta

 Valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden rajausehdotus 2015